

13A Tsamadou street, 10683, Athens, Greece
Tel: +30 6988 509 211
E-mail: arnisi@antirrisies.gr
Website: www.antirrisies.gr

**European
Bureau for
Conscientious
Objection**

35 Van Elewycck street, 1050 Brussels, Belgium
Tel: +32 2 648 5220 / Fax: +32 2 648 6988
E-mail: ebco@ebco-beoc.org
Website: www.ebco-beoc.org

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

του Ευρωπαϊκού Γραφείου για την Αντίρρηση Συνείδησης (E.B.C.O.)

και του Συνδέσμου Αντιρρησιών Συνείδησης

προς τον Αναπληρωτή Υπουργό Εθνικής Άμυνας

Οι αντιρρησίες συνείδησης στην Ελλάδα υφίστανται σοβαρές παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τους όπως καταγγέλλουν επί δεκαετίες οι διεθνείς φορείς. Μόνο την τελευταία τριετία, κατά τη διάρκεια δηλαδή της θητείας της παρούσας κυβέρνησης, ζητήματα αντιρρησιών έχουν θέσει η **Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ**,¹ το **Συμβούλιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ** στο πλαίσιο της Οικουμενικής Περιοδικής Αξιολόγησης της Ελλάδας,² ο **Ειδικός Εισηγητής του ΟΗΕ για την ελευθερία θρησκείας ή πεποίθησης**,³ το **Γραφείο του Υπατού Αρμοστή του ΟΗΕ για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα**,⁴ η **Ευρωπαϊκή Επιτροπή Κοινωνικών Δικαιωμάτων του Συμβουλίου της Ευρώπης**,⁵ αλλά και το **Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων** που καταδίκασε την Ελλάδα.⁶ Για την αποκατάστασή των δικαιωμάτων των αντιρρησιών συνείδησης, την εναρμόνιση της ελληνικής νομοθεσίας με το διεθνές δίκαιο και τα διεθνή πρότυπα, αλλά και για να μπορούμε να προσφέρουμε στην κοινωνία, οι αντιρρησίες συνείδησης απαιτούμε τα παρακάτω:

- 1.1. **Να ακυρωθούν όλες οι καταδίκες σε ποινές φυλάκισης και όλα τα πρόστιμα που έχουν επιβληθεί μέχρι σήμερα σε αντιρρησίες συνείδησης (συμπεριλαμβανομένων των ολικών αρνητών στράτευσης) κατά παραβίαση του διεθνούς δικαίου, να επιστραφούν τα χρήματα και να δοθούν οι απαραίτητες αποζημιώσεις.**

Η **Διεθνής Αμνηστία** έχει επανειλημμένα ζητήσει την ακύρωση όλων των ποινικών και διοικητικών κυρώσεων⁷. Οι καταδίκες αυτές, τα πρόστιμα και οι λοιπές κυρώσεις επιβλήθηκαν κατά παραβίαση του διεθνούς δικαίου σε πάρα πολλά επίπεδα:

- καταδίκες, πρόστιμα και λοιπές κυρώσεις επειδή κάποιοι αρνήθηκαν για λόγους συνείδησης να υπηρετήσουν στρατιωτική θητεία ή μια τιμωρητική εναλλακτική υπηρεσία, κάτι που αποτελεί παραβίαση του άρθρου 18 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα, περί δικαιώματος στην ελευθερία σκέψης,

συνείδησης και θρησκείας, και του αντίστοιχου άρθρου 9 της ΕΣΔΑ.⁸ Αλλά και παραβίαση του άρθρου 26 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα.⁹

- καταδίκες αντιρρησιών συνείδησης από στρατοδικεία που αποτελεί παραβίαση του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ περί δίκαιης δίκης, όπως έχει κρίνει επανειλημμένα το **Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου** σε αντίστοιχες δίκες Τούρκων αντιρρησιών συνείδησης¹⁰. **Για το λόγο αυτό απαιτούμε:**

1.2. Άμεση κατάργηση της δυνατότητας εκδίκασης από στρατιωτικά δικαστήρια υποθέσεων πολιτών καθώς και όσων δεν αποδέχονται τη στρατιωτική ιδιότητα. Το αίτημα να μη δικάζονται πολίτες από στρατοδικεία στηρίζει τόσο η Διεθνής Αμνηστία¹¹, όσο και η Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου.¹²

- περισσότερες από μία καταδίκες και πρόστιμα για το ίδιο «αδίκημα» για κάποιους αντιρρησίες συνείδησης, κάτι που αποτελεί *επιπλέον* παραβίαση σε τρία ακόμα επίπεδα:

α) του άρθρου 14.7 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα που προστατεύει την αρχή *ne bis in idem*, όπως παγίως έχει κρίνει η **Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ**¹³ και απεφάνθη ρητά πλέον και για την περίπτωση της Ελλάδας¹⁴, αλλά και όπως έχει κρίνει η **Ομάδα Εργασίας του ΟΗΕ για την Αυθαίρετη Κράτηση**¹⁵, το **Συμβούλιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ**¹⁶ και ο προκάτοχός του, η **Επιτροπή του ΟΗΕ για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα**¹⁷, καθώς και ο **Ειδικός Εισηγητής του ΟΗΕ για την ελευθερία θρησκείας ή πεποίθησης**.¹⁸

β) του άρθρου 18.2 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα περί προσπάθειας καταναγκασμού που θα μπορούσε να παρεμποδίσει την ελευθερία του να έχει κανείς ή να υιοθετήσει τη θρησκεία ή τις πεποιθήσεις της επιλογής του, όπως έχει κρίνει η **Ομάδα Εργασίας του ΟΗΕ για την αυθαίρετη κράτηση**¹⁹.

γ) σε περιπτώσεις πολλαπλών φυλακίσεων (όπως π.χ. του Λάζαρου Πετρομελίδη), του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ περί εξευτελιστικής μεταχείρισης, όπως έχει κρίνει του **Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου** για αντίστοιχες περιπτώσεις Τούρκων αντιρρησιών συνείδησης²⁰.

Και το **Γραφείο για τους Δημοκρατικούς Θεσμούς και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα του ΟΑΣΕ**, έχει ρητά αναφέρει στις συστάσεις του ότι δε θα πρέπει οι αντιρρησίες συνείδησης να υφίστανται επανειλημμένη τιμωρία λόγω μη εκπλήρωσης στρατιωτικής θητείας.²¹

Για όλους τους παραπάνω λόγους απαιτούμε:

1.3. Άμεση κατάργηση της δυνατότητας της πολιτείας να ασκεί συνεχείς και αλλεπάλληλες διώξεις για το ίδιο κατ' ουσία αδίκημα ενός ατόμου, δηλαδή τη διάπραξη ανυποταξίας, όπως άλλωστε έχει ζητήσει και η

Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου²², η Διεθνής Αμνηστία²³ καθώς και η Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου²⁴.

- και σε κάποιες περιπτώσεις, ερήμην καταδίκες χωρίς οι αντιρρησίες συνείδησης να έχουν λάβει γνώση, κάτι που αποτελεί παραβίαση του Άρθρου 14.2 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα, όπως έχει άλλωστε αποφανθεί και η **Διεθνής Αμνηστία²⁵**. Για το λόγο αυτό απαιτούμε:

1.4. Άμεση απαγόρευση της ερήμην καταδίκης για ζητήματα ανυποταξίας εν γένει, όπως άλλωστε έχει ζητήσει και η Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου²⁶.

Συνεπώς, πρέπει να ακυρωθούν όλες οι καταδίκες και τα πρόστιμα που επιβλήθηκαν σε αντιρρησίες συνείδησης (συμπεριλαμβανομένων των ολικών αρνητών στρατεύσεως), να διαγραφούν οι ποινές από το ποινικό μητρώο τους, να τους επιστραφούν τα χρήματα που ενδεχομένως κατέβαλαν για εξαγορά ποινών φυλάκισης, δικαστικά έξοδα και πρόστιμα και να τους δοθούν αποζημιώσεις όχι μόνο για τα χρήματα που ξόδεψαν για παράσταση δικηγόρου αλλά και κυρίως για τις πολλαπλές παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων που υπέστησαν όλα αυτά τα χρόνια. Η **Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ** έχει ζητήσει σε αντίστοιχες περιπτώσεις αντιρρησιών συνείδησης άλλων χωρών, **να καθαριστούν τα ποινικά μητρώα και να καταβληθούν αποζημιώσεις.**²⁷

Ταυτόχρονα θα πρέπει να πάψουν όλες οι εκκρεμούσες διώξεις και όχι μόνο εκείνων που έκαναν δήλωση πριν το 1998.

Δεδομένων των προαναφερθέντων η παράγραφος 8 του Άρθρου 12 του νόμου 4361/2016 θα πρέπει να τροποποιηθεί ως εξής:

«Για τους αντιρρησίες συνείδησης, οι οποίοι δήλωσαν δημόσια ή με επιστολή τους σε αρμόδια υπηρεσία, την άρνησή τους να υπηρετήσουν στρατιωτική θητεία, **μέχρι την έναρξη ισχύς της διάταξης αυτής**, εξαλείφεται το αξιόποινο της ανυποταξίας τους και παραγράφονται και αίρονται οι ποινικές **και διοικητικές** συνέπειες αυτής. Οι δικογραφίες για τις ανυποταξίες αυτές τίθενται στο αρχείο με πράξη του εισαγγελέα του αρμόδιου στρατιωτικού δικαστηρίου. **Χρηματικά ποσά που έχουν καταβληθεί για δικαστικά έξοδα, εξαγορά ποινών φυλάκισης και πρόστιμα, επιστρέφονται ως αχρεωστήτως καταβληθέντα.**»

2. Εναλλακτική υπηρεσία ισόχρονη με την στρατιωτική θητεία, κατ' εφαρμογήν του ψηφίσματος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου (ψήφισμα 2001/2014 (INI))²⁸.

Είχε προηγηθεί και ψήφισμα του **Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου**, από το 1993, που επίσης ζητούσε «πολιτική υπηρεσία αντικατάστασης ίσης διάρκειας με τη στρατιωτική θητεία προκειμένου να μη θεωρηθεί αποτρεπτική κύρωση».²⁹

Αντίστοιχη σύσταση δέχθηκε η Ελλάδα και στο πλαίσιο του δεύτερου κύκλου Οικουμενικής Περιοδικής Αξιολόγησης από το **Συμβούλιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ**.³⁰

Άρα να αντικατασταθούν οι παράγραφοι 1 και 2 του άρθρου 60 του νόμου 3421/2005 (που έχουν τροποποιηθεί από το άρθρο 78, εδάφιο στ του νόμου 3883/2010) από την εξής παράγραφο:

«1. Οι αναγνωριζόμενοι ως αντιρρησίες συνείδησης υποχρεούνται να εκπληρώσουν εναλλακτική υπηρεσία, **ίσης διάρκειας με** εκείνη που θα εκπλήρωναν εάν υπηρετούσαν ενόπλιως.»

Σε κάθε περίπτωση θα πρέπει να υπάρξει μείωση, ώστε η εναλλακτική υπηρεσία να μην είναι τιμωρητική και να μη συνιστά διάκριση, όπως έχει ζητήσει η **Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ**,³¹ και κατ' επέκταση ο **Ειδικός Εισηγητής του ΟΗΕ για την ελευθερία θρησκείας ή πεποίθησης**,³² όπως έχει ζητηθεί στο πλαίσιο του **Συμβουλίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ**,³³ καθώς επίσης και από την **Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου**³⁴, τη **Διεθνή Αμνηστία**³⁵ και την **Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου**.³⁶

3. **Κατάργηση της διαδικασίας εξέτασης των αιτήσεων από την ειδική επιτροπή (γνωστή και ως επιτροπή ελέγχου συνείδησης) και αυτόματη υπαγωγή στις διατάξεις περί εναλλακτικής υπηρεσίας όλων όσων το αιτηθούν και όλων όσων απορρίφθηκαν μέχρι σήμερα, εφόσον εκκρεμούν οι υποθέσεις τους. Το αίτημα υποστηρίζεται από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο³⁷ και την Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου³⁸.**

Ιδιαίτερα το **Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο** έχει επανειλημμένα επισημάνει ότι «κανένα δικαστήριο και καμία επιτροπή δεν μπορεί να εισχωρήσει στη συνείδηση ενός ατόμου» και έχει ταχθεί υπέρ του να αρκεί μια δήλωση με τους λόγους για να αναγνωρισθεί κάποιος ως αντιρρησίας συνείδησης.

Ήδη από το 1998, η τότε **Επιτροπή του ΟΗΕ για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα** (που σήμερα έχει αντικατασταθεί από το Συμβούλιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ), είχε καλωσορίσει το γεγονός ότι κάποια κράτη αποδέχονται όλα τα αιτήματα χωρίς εξέταση.³⁹ Το ίδιο επανέλαβε το 2013 και το **Συμβούλιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ**⁴⁰.

Σε ό,τι αφορά στην επιτροπή ελέγχου συνείδησης, ο **Συνήγορος του Πολίτη** έχει κρίνει πως: «Η προσωπική συνέντευξη ως μέσο διαπίστωσης λόγων συνείδησης είναι αυτή καθ' εαυτήν αμφιλεγόμενη, στο μέτρο που υπάγει το ενδιάθετο φρόνημα σε έλεγχο ειλικρίνειας»⁴¹.

Επιπλέον, τόσο ο **Συνήγορος του Πολίτη** όσο και η **Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ** στις πρόσφατες συστάσεις της, έχουν κάνει λόγο για διακρίσεις εις βάρος ορισμένων κατηγοριών αντιρρησιών συνείδησης ως προς τους λόγους που επικαλούνται (βλ. κυρίως όσους επικαλούνται ιδεολογικούς λόγους). Επίσης έχουν αναφερθεί στα προβλήματα συγκρότησης και λειτουργίας της

Σωματείο αναγνωρισμένο με την υπ' αριθμ. 631/2004 απόφαση Μονομελούς Πρωτοδικείου Αθηνών

επιτροπής, ιδιαίτερα όσον αφορά στην απουσία των μη στρατιωτικών μελών της. Η **Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ** έκανε ρητά λόγο για έλλειψη ανεξαρτησίας και αμεροληψίας.

Για όλους αυτούς τους λόγους θα πρέπει η διαδικασία εξέτασης από επιτροπή ελέγχου συνείδησης να καταργηθεί.

Σε κάθε περίπτωση όμως, δεν μπορεί να κρίνονται οι αντιρρησίες συνείδησης από τον εκάστοτε Υπουργό Εθνικής Άμυνας, και μάλιστα μετά από εισήγηση μιας επιτροπής στην οποία συμμετέχουν και δύο στρατιωτικοί. Η **Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ** έχει επανειλημμένα ζητήσει να τεθεί η διαδικασία εξέτασης υπό τον πλήρη έλεγχο πολιτικών αρχών. Ήδη εδώ και 10 χρόνια είχε ζητήσει να περάσει η διαδικασία εξέτασης σε πολιτικές αρχές εκτός Υπουργείου Άμυνας, αναφέροντας συγκεκριμένα⁴²:

«Η Επιτροπή ανησυχεί για το γεγονός ότι η διάρκεια της εναλλακτικής υπηρεσίας για τους αντιρρησίες συνείδησης είναι πολύ μεγαλύτερη από τη στρατιωτική θητεία και για το ότι **η εξέταση των αιτήσεων για εναλλακτική υπηρεσία βρίσκεται αποκλειστικά υπό τον έλεγχο του Υπουργείου Άμυνας (άρθρο 18)**. Το κράτος μέλος θα πρέπει να διασφαλίσει ότι η διάρκεια της εναλλακτικής υπηρεσίας δε θα έχει τιμωρητικό χαρακτήρα και **θα πρέπει να εξετάσει το να θέσει την εξέταση των αιτήσεων για την ιδιότητα του αντιρρησία συνείδησης υπό τον έλεγχο πολιτικών αρχών.**» Παρόμοια ήταν και η πρόσφατη σχετική σύσταση. Τις συστάσεις αυτές έχει επαναλάβει και ο **Ειδικός Εισηγητής του ΟΗΕ για την ελευθερία θρησκείας ή πεποίθησης**.⁴³ Ανάλογη σύσταση έχει κάνει και ο **Επίτροπος για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα του Συμβουλίου της Ευρώπης**⁴⁴, όπως και η **Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου**.⁴⁵

Σε μια τέτοια περίπτωση, θα πρέπει να επανεξεταστούν τα αιτήματα όσων απορρίφθηκαν, εφόσον οι υποθέσεις τους εκκρεμούν.

4. **Κατάργηση όλων των «αμάχητων τεκμηρίων» της παραγράφου 3 του άρθρου 59 του νόμου 3421/2005 (όπως έχει τροποποιηθεί από το άρθρο 78 του νόμου 3883/2010), όπως έχει ζητήσει ήδη από το 1999 και ο Συνήγορος του Πολίτη,⁴⁶ η Διεθνής Αμνηστία⁴⁷ και η Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου.⁴⁸**

Σε κάθε περίπτωση, κατάργηση της διάταξης που αρνείται το δικαίωμα της αντίρρησης συνείδησης σε άτομα που διώκονται – αλλά δεν έχουν καταδικαστεί – για παράνομη βία, διότι αντιβαίνει στο τεκμήριο της αθωότητας. Επίσης, κατάργηση της απαράδεκτης διάταξης που στερεί το δικαίωμα στην αντίρρηση συνείδησης σε κυνηγούς και μέλη σκοπευτικών συλλόγων.

Το αίτημα υποστηρίζει και το **Γραφείο του Ύπατου Αρμοστή του ΟΗΕ για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα**. Σε έκδοσή του αναφέρονται αναλυτικά τα αμάχητα τεκμήρια στην ελληνική νομοθεσία και στην αμέσως επόμενη παράγραφο αναφέρεται: “Κράτη που έχουν τέτοιες προϋποθέσεις αποκλεισμού θα μπορούσαν να θελήσουν να επανεξετάσουν τουλάχιστον κάποια από αυτά, δεδομένου του

αυτόματου χαρακτήρα τους. Στοιχεία ποινικού αδικήματος (ιδιαίτερα αν δεν σχετίζονται με όπλα) ή η κατοχή άδειας οπλοφορίας για κυνήγι μπορεί να μην σχετίζονται άμεσα με το κατά πόσο ένα άτομο είναι πρόθυμο να χρησιμοποιήσει φονική βία εναντίον ανθρώπινων όντων. Επομένως, συνιστάται στα Κράτη να θεωρήσουν τουλάχιστον κάποιες από τις καταστάσεις που διαπιστώθηκαν παραπάνω ως μαχητά τεκμήρια, και να επιτρέψουν στους αιτούντες να κάνουν αίτηση για αντίρρηση συνείδησης και να τους παράσχουν την ευκαιρία να δώσουν εξηγήσεις”.⁴⁹

5. Δικαίωμα στην αναγνώριση της ιδιότητας του αντιρρησία συνείδησης οποιαδήποτε στιγμή, τόσο πριν όσο και μετά την κατάταξη στις Ένοπλες Δυνάμεις, όπως έχει ζητήσει και ρητά από την Ελλάδα ο Ειδικός Εισηγητής του ΟΗΕ για την ελευθερία θρησκείας ή πεποίθησης.⁵⁰

Το δικαίωμα αυτό έχει αναγνωριστεί από την **Επιτροπή του ΟΗΕ για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα**⁵¹, το **Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο**⁵², την **Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ**⁵³, την **Κοινοβουλευτική Συνέλευση του Συμβουλίου της Ευρώπης**⁵⁴ την **Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης**⁵⁵ και το **Γραφείο για τους Δημοκρατικούς Θεσμούς και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα του ΟΑΣΕ**.⁵⁶ Επίσης, το **Συμβούλιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ** ενθαρρύνει τα κράτη να το αναγνωρίσουν.⁵⁷

Το αίτημα για αναγνώριση του δικαιώματος και μετά την κατάταξη διατυπώνει επίσης η **Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου**,⁵⁸ η **Διεθνής Αμνηστία**⁵⁹ αλλά και η **Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου**⁶⁰.

Για την αναγνώριση του δικαιώματος αυτού, απαιτείται τροποποίηση της απόφασης του Υπουργού Εθνικής Άμυνας, Αριθμ. Φ.420/79/81978/Σ.300 (2) «Άοπλη στρατιωτική υποχρέωση και εναλλακτική υπηρεσία των αντιρρησιών συνείδησης», ΦΕΚ Β΄ 1854/2005, Άρθρο 1, παράγραφοι 2-4.

6. Κατάργηση της δυνατότητας έκπτωσης από το δικαίωμα στην αντίρρηση συνείδησης (βλ. άρθρο 64 του Ν. 3421/2005, όπως τροποποιήθηκε από το άρθρο 78 του Ν. 3883/2010), όπως ζητά και ο **Συνήγορος του Πολίτη** στην ειδική έκθεσή του προτείνοντας αντικατάστασή της από σύστημα αυτοτελών κυρώσεων.⁶¹ Το ίδιο αίτημα έχει διατυπώσει και η **Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου**⁶². Παρόμοιο αίτημα να μην ανακαλείται η ιδιότητα του αντιρρησία συνείδησης, διατυπώνει και η **Διεθνής Αμνηστία**.⁶³ **Αναθεώρηση των υποθέσεων όσων έχουν εκπέσει από την ιδιότητα του αντιρρησία συνείδησης και δυνατότητα σε αυτούς να ολοκληρώσουν την εναλλακτική υπηρεσία (εξυπακούεται υπό το νέο ευνοϊκότερο καθεστώς).**

7. Άρση των διακρίσεων εις βάρος των αντιρρησιών συνείδησης μεγάλης ηλικίας όσον αφορά στην εξαγορά του υπολοίπου των υποχρεώσεών τους, όπως ζητά ο Συνήγορος του Πολίτη,⁶⁴ η **Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου**⁶⁵ και η **Διεθνής Αμνηστία**.⁶⁶

Ο τρόπος υπολογισμού του ποσού να γίνεται με δίκαιο τρόπο. (Σήμερα λόγω του υπολογισμού με βάση τους μήνες εναλλακτικής υπηρεσίας, και της κοστολόγησής τους με το ίδιο ποσό που κοστολογούνται και οι μήνες στρατιωτικής θητείας, οι αντιρρησίες συνείδησης καλούνται να πληρώσουν χιλιάδες ευρώ παραπάνω.)

Επιπλέον, για να αρθούν και οι κοινωνικές διακρίσεις, ο υπολογισμός του ποσού να γίνεται κατ' αντιστοιχία με τη φορολογική δήλωση του ενδιαφερόμενου. **Ακόμα, η καταβολή των χρημάτων αυτών να γίνεται απευθείας σε υπηρεσία εκτός ΥΠΕΘΑ ώστε να διασφαλίζεται ότι οι αντιρρησίες συνείδησης δεν χρηματοδοτούν τις Ένοπλες Δυνάμεις. Ο ελάχιστος χρόνος εκπλήρωσης εναλλακτικής υπηρεσίας για τους αντιρρησίες μεγάλης ηλικίας, να εξισωθεί με τον ελάχιστο χρόνο εκπλήρωσης στρατιωτικής θητείας. Επίσης να εξισωθεί η ελάχιστη προβλεπόμενη ηλικία.**

Για να αρθούν οι διακρίσεις εις βάρος των αντιρρησιών συνείδησης μεγάλης ηλικίας, επιβάλλεται τροποποίηση της παραγράφου 2 του άρθρου 79 του νόμου 3883/2010 (ΦΕΚ 167 Α, 24/11/2010) και των παραγράφων 1 και 2 της Φ. 429.1/ 19/281812 Απόφασης ΥΕΘΑ (ΦΕΚ 517 Β, 5/4/2011). Ενώ για να διασφαλιστεί ότι κανένα μέρος του ποσού που καταβάλλουν οι αντιρρησίες συνείδησης δεν καταλήγει στο ΥΠ.ΕΘ.Α., απαιτείται τροποποίηση της παραγράφου 4 της Φ. 429.1/ 19/281812 Απόφασης ΥΕΘΑ (ΦΕΚ 517 Β, 5/4/2011).

8. Υποχρέωση της διοίκησης να διεκπεραιώνει την αίτηση του αντιρρησία συνείδησης εντός δυο μηνών. Κάθε επιπλέον χρόνος να αφαιρείται από την εκπλήρωση της εναλλακτικής υπηρεσίας.

Η υποχρέωση αυτή να δεσμεύει τη Διοίκηση ότι εντός δυο μηνών από την αίτηση του αντιρρησία αυτός θα έχει τοποθετηθεί στον φορέα για την εκπλήρωση της εναλλακτικής υπηρεσίας.

Το αίτημα αυτό βασίζεται στον Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας που προβλέπει ότι οι δημόσιες υπηρεσίες, όταν υποβάλλονται αιτήσεις, οφείλουν να διεκπεραιώνουν τις υποθέσεις των ενδιαφερομένων και να αποφαινόμενοι για τα αιτήματά τους μέσα σε προθεσμία πενήντα (50) ημερών, με επιπλέον προθεσμία δέκα (10) ημερών αν πρόκειται για αρμοδιότητα περισσότερων υπηρεσιών.⁶⁷

Η अपαράδεκτη κατάσταση αιτούντες να εκπληρώσουν κοινωνική υπηρεσία να λαμβάνουν οριστική απάντηση και να διατίθενται στον φορέα εκπλήρωσης ένα χρόνο μετά την αίτηση τους συνιστά κατάφορη παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχείρισης, ενώ παραβιάζει και την ίδια τη στρατολογική νομοθεσία που προβλέπει ότι η απόφαση του Υπουργού «λαμβάνεται εντός δυο μηνών από την έκδοση της σχετικής γνωμοδότησης της επιτροπής»⁶⁸.

9. Άρση των διακρίσεων που υφίστανται οι αντιρρησίες συνείδησης σε οικονομικό επίπεδο, όπως ζητά η Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ,⁶⁹ και πραγματική κάλυψη των οικονομικών αναγκών των αντιρρησιών συνείδησης, όπως ζητά και η Διεθνής Αμνηστία.⁷⁰

Δυνατότητα επιλογής δωρεάν σίτισης, στέγασης και μετακινήσεων ή αποζημίωσης ίσης με το βασικό μισθό ανειδίκευτου εργάτη, όπως ζητά και η Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου⁷¹.

Είναι απαράδεκτο και συνιστά διάκριση η υποχρεωτική μετακίνηση του αιτούντα ακόμη και πεντακόσια χιλιόμετρα μακριά από τον τόπο κατοικίας του προκειμένου να εξεταστεί από την υπάρχουσα επιτροπή ελέγχου συνείδησης. **Ολική κάλυψη του κόστους μετακίνησης** για την πραγματοποίηση των ιατρικών εξετάσεων και την παρουσίαση στο φορέα προς εκπλήρωση εναλλακτικής υπηρεσίας κατ' αναλογία προς την κάλυψη των εξόδων των στρατευμένων για την πρώτη παρουσίαση στη μονάδα τους (άρθρο 68 Ν. 3421/2005 "Δαπάνες κίνησης των καλούμενων για κατάταξη").

Δωρεάν αστικές μετακινήσεις για τους αντιρρησίες συνείδησης για όσο χρονικό διάστημα εκπληρώνουν εναλλακτική υπηρεσία κατ' αναλογία προς το αντίστοιχο δικαίωμα των στρατευμένων.

10. **Άρση των διακρίσεων εις βάρος των αντιρρησιών συνείδησης όσον αφορά στις μεταθέσεις, όπως ζητά και η Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου,⁷² η Διεθνής Αμνηστία⁷³ και η Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου⁷⁴.**

Ο ν. 4361/2016 (Άρθρο 12, παράγραφος 9), κατήργησε μεν τον απαράδεκτο γεωγραφικό περιορισμό που άφηνε παραπάνω από τον μισό πληθυσμό της χώρας, συμπεριλαμβανομένων κατοίκων υποβαθμισμένων αστικών περιοχών, εκτός των υπηρεσιών που θα μπορούσαν να τους προσφέρουν οι αντιρρησίες συνείδησης, διατήρησε όμως και μάλιστα όρισε σε επίπεδο περιφέρειας την τιμωρητική απαγόρευση που ισχύει για τον τόπο κατοικίας.

Θα πρέπει να υπάρχει αναλογικότητα με τους στρατευμένους στο χρόνο παραμονής μακριά από τον τόπο κατοικίας και κατόπιν δυνατότητα επιστροφής σε αυτόν.

11. **Υπαγωγή του θεσμού της εναλλακτικής υπηρεσίας σε μη στρατιωτική εποπτεύουσα αρχή, όπως καθορίζεται λεπτομερώς στην ειδική έκθεση του Συνηγούρου του Πολίτη⁷⁵. Το αίτημα στηρίζουν ακόμα το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο⁷⁶, η Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου⁷⁷, η Διεθνής Αμνηστία⁷⁸ και η Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου⁷⁹.**

12. **Δυνατότητα εκπλήρωσης της εναλλακτικής υπηρεσίας και σε Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις όπως αναφέρει ο Συνηγός του Πολίτη στην ειδική έκθεσή του⁸⁰, και όπως προτείνει η Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου⁸¹. Δυνατότητα συμμετοχής των αντιρρησιών συνείδησης, κατά τη διάρκεια εκπλήρωσης της εναλλακτικής υπηρεσίας, σε ανθρωπιστικές αποστολές στο εξωτερικό, όπως προτείνει το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο⁸². Η Κοινοβουλευτική Συνέλευση του Συμβουλίου της Ευρώπης έχει κάνει μνεία για τη δυνατότητα να προσφερθούν οι αντιρρησίες συνείδησης υπηρεσίες σε**

αναπτυσσόμενες χώρες, ήδη από το 1967⁸³. Τις συστάσεις αυτές έχει υιοθετήσει και η **Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου**.⁸⁴

13. **Ισχύς του δικαιώματος στην αντίρρηση συνείδησης και στην εναλλακτική υπηρεσία ακόμα και σε περίοδο πολέμου ή κατάστασης εκτάκτου ανάγκης όπως έχει κρίνει η Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ,⁸⁵ και ζητά η Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου,⁸⁶ η Διεθνής Αμνηστία⁸⁷ και η Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου⁸⁸.**

Για να ισχύσει αυτό, θα πρέπει να καταργηθεί η παράγραφος 2 του άρθρου 65 του Ν. 3421/2005, όπως αυτή έχει τροποποιηθεί από το Ν. 3883/2010, άρθρο 78, εδάφιο ιε.

14. **Δικαίωμα στην αναγνώριση της ιδιότητας του αντιρρησία συνείδησης και για τους επαγγελματίες στρατιωτικούς, όπως αναγνωρίζεται ρητά από την Κοινοβουλευτική Συνέλευση του Συμβουλίου της Ευρώπης⁸⁹, την Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης⁹⁰ και το Γραφείο για τους Δημοκρατικούς Θεσμούς και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα του ΟΑΣΕ.⁹¹ Το αίτημα στηρίζουν επίσης η Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου,⁹² και η Διεθνής Αμνηστία⁹³.**

15. **Μείωση του ορίου ηλικίας της στρατιωτικής υποχρέωσης από τα 45 έτη που ισχύει σήμερα τουλάχιστον κατά μία δεκαετία.**

16. **Αποποινικοποίηση της ολικής άρνησης στράτευσης.**

Πλήρης αποποινικοποίηση της ολικής άρνησης στράτευσης, αφού άλλωστε το διεθνές δίκαιο δεν απαιτεί από τα κράτη να υποχρεώνουν τους αντιρρησίες συνείδησης να υπηρετήσουν εναλλακτική υπηρεσία, αντιθέτως μπορούν απλώς να τους απαλλάξουν από τις στρατιωτικές υποχρεώσεις, όπως συμβαίνει στην Νορβηγία⁹⁴ για όλους τους αντιρρησίες συνείδησης, αλλά και στη Φινλανδία όσον αφορά τους Μάρτυρες του Ιεχωβά⁹⁵ - κάτι το οποίο όμως συνιστά διάκριση εις βάρος των υπολοίπων αντιρρησιών συνείδησης και η **Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ** έχει ζητήσει να επεκταθεί η απαλλαγή και σε αυτούς,⁹⁶ ενώ γι' αυτό το λόγο φέτος φινλανδικό δικαστήριο απάλλαξε σε δεύτερο βαθμό καταδικασμένο ολικό αρνητή στράτευσης.⁹⁷

Σε πρώτο στάδιο, άρση τουλάχιστον των ποινικών κυρώσεων (να μη φυλακίζονται οι ολικοί αρνητές), αλλά και όσων διοικητικών κυρώσεων παραβιάζουν θεμελιώδη πολιτικά και ατομικά δικαιώματα (δικαίωμα εξόδου από τη χώρα, δικαίωμα έκδοσης διαβατηρίου και ταυτότητας, δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι), αλλά και οικονομικά και κοινωνικά δικαιώματα, που παραβιάζονται από τα εξοντωτικά πρόστιμα. Παρόμοιο αίτημα έχει διατυπώσει και η **Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου**⁹⁸. Προφανώς, αυτό θα αφορά την περίοδο αφότου θα έχει θεσπιστεί μια μη τιμωρητική εναλλακτική υπηρεσία, αφού μέχρι τότε η οποιαδήποτε τιμωρία, ακόμα και διοικητική, όσων αρνούνται να υπηρετήσουν την

τιμωρητική εναλλακτική υπηρεσία αποτελεί παραβίαση του διεθνούς δικαίου, όπως εξηγήθηκε στην παράγραφο 1.1.

Το Ευρωπαϊκό Γραφείο για την Αντίρρηση Συνείδησης ιδρύθηκε στις Βρυξέλλες το 1979 για την προστασία του δικαιώματος στην αντίρρηση συνείδησης και του δικαιώματος στη διεθνή προστασία για τους πρόσφυγες, και την προώθηση της ειρήνης, της μη βίας και της εκπαίδευσης στα ανθρώπινα δικαιώματα. Έχει συμμετοχικό καθεστώς στο Συμβούλιο της Ευρώπης από το 1998 και είναι μέλος της Συνέλευσης των Διεθνών Μη-Κυβερνητικών Οργανώσεων από το 2005. Παρέχει εμπειρογνωμοσύνη και νομικές απόψεις εκ μέρους του Γενικού Διευθυντηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και Νομικών Υποθέσεων του Συμβουλίου της Ευρώπης. Συνεισφέρει στη σύνταξη της ετήσιας έκθεσης της Επιτροπής Πολιτικών Ελευθεριών, Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου από το 1994. Είναι πλήρες μέλος του Ευρωπαϊκού Φόρουμ Νεολαίας από το 1995.

¹ UN Human Rights Committee, Concluding observations on the second periodic report of Greece, ([CCPR/C/GRC/CO/2](#)), 3 December 2015, paras. 37-38.

² UN Human Rights Council, Report of the Working Group on the Universal Periodic Review, Greece, ([A/HRC/33/7](#)), 8 July 2016, recommendation 136.15 (Uruguay), 136.16 (Slovenia).

³ UN Special Rapporteur on freedom of religion or belief, [Communication GRC 3/2016](#), 31 October 2016.

⁴ OHCHR, Conscientious objection to military service, Analytical report of the Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, ([A/HRC/35/4](#)), 1 May 2017, paras. 18 (note 29), 51, 53, 54 (note 77).

⁵ ECSR, [Conclusions XXI-1 - Greece - Article 1-2](#), para. 3. Other aspects of the right to earn one's living in an occupation freely entered upon. Service alternative to military service.

⁶ ECtHR, [CASE OF PAPAVALAKIS v. GREECE](#), Application No 66899/14, 15.9.2016.

⁷ Διεθνής Αμνηστία, «Συνάντηση της Διεθνούς Αμνηστίας με τον Αναπληρωτή Υπουργό Εθνικής Άμυνας σχετικά με τους αντιρρησίες συνείδησης», 25 Οκτωβρίου 2018.
<https://www.amnesty.gr/news/press/article/21713/synantisi-tis-diethnoys-amnistias-me-ton-anapliroti-yπουργο-ethnikis-amynas> Βλ. Επίσης, δημόσιες δηλώσεις για τις πρωτόδικες καταδίκες του [Γιάννη Γκλαρνέτατζη](#) και του [Αναστάσιου Μπάτα](#).

⁸ Βλ. π.χ. στην περίπτωση τιμωρητικής και μη γνήσια πολιτικής εναλλακτικής υπηρεσίας στην Αρμενία: ECtHR, [Case of Adyan and others v. Armenia](#) (απόφαση 12/10/2017).

⁹ UN Human Rights Committee, Communication No. 666/1995, (Foin v. France), (CCPR/C/67/D/666/1995) 9 Νοεμβρίου 1999, παρ. 11. <http://undocs.org/CCPR/C/67/D/666/1995>

Βλ. επίσης Human Rights Committee, Views on Communications No. 690/1996 & 691/1996, Marc Venier and Paul Nicolas v. France, (CCPR/C/69/D/690/1996 & 691/1996), παρ. 10.
<http://www.refworld.org/cases,HRC,50b8ec0c2.html>

¹⁰ [Ercep v. Turkey](#) (απόφαση 22/11/2011), [Feti Demirtas v. Turkey](#) (απόφαση 17/01/2012), [Savda v. Turkey](#) (απόφαση 12/06/2012), [Buldu and others v. Turkey](#) (απόφαση 3/6/2014).

¹¹ Βλ. Η Διεθνής Αμνηστία ζητά άμεσες τροποποιήσεις <https://www.amnesty.gr/news/articles/article/3946/i-diethnis-amnistia-zita-ameses-tropoioiiseis>, παράγραφος 4β.

¹² Βλ. [Επιστολή](#) του τότε Προέδρου Δημήτρη Χριστόπουλου, εκ μέρους του Δ.Σ. της Ελληνικής Ένωσης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (2005), παράγραφος 3.

¹³ UN Human Rights Committee, General Comment No. 32, (CCPR/C/GC/32), 23 August 2007, para. 55
<http://undocs.org/CCPR/C/GC/32>

Human Rights Committee, Concluding Observations on the third periodic report of Israel, (CCPR/C/ISR/CO/3), 3 September 2010, para. 19. <http://undocs.org/CCPR/C/ISR/CO/3>

Επίσης: UN Human Rights Committee, Communication No. 2225/2012 (*Nurjanov v. Turkmenistan*), 19 Σεπτεμβρίου 2016, παρ. 9.7. <http://undocs.org/CCPR/C/117/D/2225/2012>

Βλ. επίσης: *Abdullayev v. Turkmenistan*, παρ. 7.5. *Nasyrlayev v. Turkmenistan*, παρ. 8.5. *Aminov v. Turkmenistan*, παρ. 9.5. *Matyakubov v. Turkmenistan*, παρ. 7.5.

¹⁴ UN Human Rights Committee, Concluding observations on the second periodic report of Greece [CCPR/C/GRC/CO/2](http://undocs.org/CCPR/C/GRC/CO/2), παράγραφοι 37-38.

¹⁵ Βλ. UN Working Group on Arbitrary Detention, [Opinion 16/2008 \(Turkey\)](http://undocs.org/CCPR/C/OP/V/II/16/2008), παρ. 39, [Opinion No 24/2003 \(Israel\)](http://undocs.org/CCPR/C/OP/V/II/24/2003), παρ. 30-31 και [Opinion No 36/1999 \(Turkey\)](http://undocs.org/CCPR/C/OP/V/II/36/1999), παρ. 10

¹⁶ UN Human Rights Council Resolution 24/17, Conscientious objection to military service, A/HRC/RES/24/17, 8 October 2013, στην αριθμημένη παράγραφο 10. <http://undocs.org/A/HRC/RES/24/17>

¹⁷ UN Commission on Human Rights, [Resolution 1998/77](http://undocs.org/A/HRC/RES/1998/77), παρ. 5.

¹⁸ UN Special Rapporteur on freedom of religion or belief, [Communication GRC 3/2016](http://undocs.org/A/HRC/RES/2016/31), 31 October 2016, σελ. 4 και 6.

¹⁹ United Nations, Economic and Social Council, Commission on Human Rights, Report of the Working Group on Arbitrary Detention “Civil and political rights, including the question of torture and detention”, [E/CN.4/2000/4](http://undocs.org/E/CN.4/2000/4) (Recommendation 2: detention of conscientious objectors), para. 93

²⁰ *Ülke v. Turkey* (απόφαση 24/1/2006), *Savda v. Turkey* (απόφαση 12/06/2012), *Tarhan c. Turquie* (17/7/2012), *Buldu and others v. Turkey* (απόφαση 3/6/2014).

²¹ OSCE, ODIHR, *Handbook on Human Rights and Fundamental Freedoms of Armed Forces Personnel, 2008*, Chapter 10 Conscientious Objection to Military Conscription and Service, 4. Best Practices and Recommendations, σ. 85 [τέταρτο σημείο]. <https://www.osce.org/odihr/31393?download=true>

²² [Παρατηρήσεις της ΕΕΔΑ επί του άρθρου 12 του Σχεδίου Νόμου του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας «Ρύθμιση θεμάτων μεταθέσεων οπλιτών, μέριμνας προσωπικού και άλλες διατάξεις» \(Αντιρρησίες συνείδησης\)](http://www.ypodypion.gov.gr) (20.1.2016), σελ. 5, παρ. 2. Επίσης [Υπόμνημα](http://www.ypodypion.gov.gr) της ΕΕΔΑ στην τετραετή αναλυτική έκθεση του 2017 του Υπατου Αρμοστή του ΟΗΕ για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα για το δικαίωμα αντίρρησης συνείδησης (Φεβρουάριος 2017), σ. 12. ΕΕΔΑ [Προτάσεις της 10/06/2004 όπως τροποποιήθηκαν στις 01/07/04 επί ζητημάτων αντιρρησιών συνείδησης και του θεσμού της εναλλακτικής πολιτικής-κοινωνικής υπηρεσίας στην Ελλάδα](http://www.ypodypion.gov.gr) (2004), παράγραφος 5.

²³ Βλ. Η Διεθνής Αμνηστία ζητά άμεσες τροποποιήσεις <https://www.amnesty.gr/news/articles/article/3946/i-diethnis-amnistia-zita-ameses-tropoioiiseis>, παράγραφος 4α.

²⁴ Βλ. [Επιστολή](http://www.ypodypion.gov.gr) του τότε Προέδρου Δημήτρη Χριστόπουλου, εκ μέρους του Δ.Σ. της Ελληνικής Ένωσης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (2005), παράγραφος 2.

²⁵ Διεθνής Αμνηστία, «Να αναρθεθεί η καταδίκη του Γιάννη Γκλαρνέτατζη», 22 Οκτωβρίου 2014, <https://www.amnesty.gr/news/press/article/14258/na-anairethei-i-katadiki-toy-antirrisia-syneidisis-gianni-gklarnetatzi>

²⁶ Βλ. [Επιστολή](http://www.ypodypion.gov.gr) του τότε Προέδρου Δημήτρη Χριστόπουλου, εκ μέρους του Δ.Σ. της Ελληνικής Ένωσης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (2005), παράγραφος 19.

²⁷ Βλ. π.χ. UN Human Rights Committee, Communications Nos. 1853/2008 and 1854/2008, *Atasoy and Sarkut v. Turkey*, 19 Ιουνίου 2012, [CCPR/C/104/D/1853-1854/2008](http://undocs.org/CCPR/C/104/D/1853-1854/2008), παράγραφος 12. <http://www.undocs.org/CCPR/C/104/D/1853-1854/2008>

Βλ. Επίσης: *Min-Kyu Jeong et al. v. Republic of Korea*, παρ. 9. *Jong-nam Kim et al. v. Republic of Korea*, παρ. 9. *Young-kwan Kim et al. v. Republic of Korea*, παρ. 9. *Abdullayev v. Turkmenistan*, παρ. 9. *Mahmud Hudaybergenov v. Turkmenistan*, παρ. 9. *Ahmet Hudaybergenov v. Turkmenistan*, παρ. 9. *Japparow v. Turkmenistan*, παρ. 9. *Nasyrlayev v. Turkmenistan*, παρ. 10. *Aminov v. Turkmenistan*, παρ. 11. *Matyakubov v. Turkmenistan*, παρ. 9. *Nurjanov v. Turkmenistan*, παρ. 11. *Uchetov v. Turkmenistan*, παρ. 9. *Yegendurdyvov v. Turkmenistan*, παρ. 9.

²⁸ European Parliament resolution on the situation concerning basic rights in the European Union (2001) (2001/2014(INI)), Wednesday, 15 January 2003 – Strasbourg, παράγραφος 42.

²⁹ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Απόφαση A3-0025/93 (γνωστό ως ψήφισμα De Gucht), 11 Μαρτίου 1993, όπως δημοσιεύτηκε στην [Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C 115](#) στις 26 Απριλίου 1993, σελ. 178, και συγκεκριμένα στην παράγραφο 51 (σελ. 183).

³⁰ UN Human Rights Council, Report of the Working Group on the Universal Periodic Review, Greece, A/HRC/33/7, 8 Ιουλίου 2016, recommendation 136.16 (Slovenia). <http://undocs.org/A/HRC/33/7>

³¹ UN Human Rights Committee, Concluding observations on the second periodic report of Greece, (CCPR/C/GRC/CO/2), 3 December 2015, paras. 37-38.

³² UN Special Rapporteur on freedom of religion or belief, [Communication GRC 3/2016](#), 31 October 2016, σελ. 4 και 6.

³³ UN Human Rights Council, Report of the Working Group on the Universal Periodic Review, Greece, A/HRC/33/7, 8 Ιουλίου 2016, recommendation 136.15 (Uruguay). <http://undocs.org/A/HRC/33/7>

³⁴ GNCHR, [Recommendations](#) regarding Conscientious Objectors and the Scheme of Alternative Civil-Social Service (2004), recommendation a.

GNCHR [submission](#) regarding the continuous violation of Article 1§2 of the European Social Charter in the case of alternative service for conscientious objectors in Greece (11.11.2016)

GNCHR, Submission to the quadrennial analytical report 2017 on conscientious objection to military service of the UN High Commissioner of Human Rights (February 2017), p. 9.

<http://www.nchr.gr/images/pdf/apofaseis/antiriseis/Submission%20of%20the%20GNCHR%20to%20the%20quadrennial%20analytical%20report%202017.pdf>

³⁵ Βλ. Η Διεθνής Αμνηστία ζητά άμεσες τροποποιήσεις <https://www.amnesty.gr/news/articles/article/3946/i-diethnis-amnistia-zita-ameses-tropoiiseis>, παράγραφος 2.

³⁶ Βλ. [Επιστολή](#) του τότε Προέδρου Δημήτρη Χριστόπουλου, εκ μέρους του Δ.Σ. της Ελληνικής Ένωσης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (2005), παράγραφος 11.

³⁷ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Ψήφισμα σχετικά με την άρνηση στρατεύσεως και την αναπληρωματική θητεία, (A3-15/89), [γνωστό ως ψήφισμα Schmidbauer], [13 Οκτωβρίου 1989](#) όπως δημοσιεύτηκε στην Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων C291, 20 Νοεμβρίου 1989, παρ. Α (σ. 123) και αρ. παρ. 4 (σ. 124). Βλ. επίσης Ψήφισμα περί της αρνήσεως στρατεύσεως για λόγους συνειδήσεως, (1-546/82), [γνωστό ως ψήφισμα Macciocchi], [7 Φεβρουαρίου 1983](#), όπως δημοσιεύτηκε στην Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων C 68, 14 Μαρτίου 1983, αρ. παρ.3 (σ. 15).

³⁸ Βλ. [Επιστολή](#) του τότε Προέδρου Δημήτρη Χριστόπουλου, εκ μέρους του Δ.Σ. της Ελληνικής Ένωσης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (2005), παράγραφος 6.

³⁹ UN Commission on Human Rights, *Conscientious objection to military service*, 22 April 1998, E/CN.4/RES/1998/77, (διαθέσιμο στο: <http://www.refworld.org/docid/3b00f0be10.html>), και συγκεκριμένα στην αριθμημένη παράγραφο 2.

⁴⁰ Human Rights Council Resolution 24/17, Conscientious objection to military service, A/HRC/RES/24/17, 8 October 2013, στην αριθμημένη παράγραφο 7. <http://undocs.org/A/HRC/RES/24/17>

⁴¹ Συνήγορος του Πολίτη, Ειδική Έκθεση 2013, «Καταπολέμηση των διακρίσεων», Κεφ. «Διακρίσεις λόγω θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, παράγραφος «Εξέταση αιτήσεων αναγνώρισης αντιρρησιών συνείδησης», σελ. 110. Διαθέσιμο στο <https://www.synigoros.gr/resources/docs/10-diakriseis.pdf>

⁴² UN Human Rights Committee [CCPR/CO/83/GRC](#) 25 Απριλίου 2005, παράγραφος 15

⁴³ UN Economic and Social Council, Commission on human rights, Civil and political rights, including the question of religious intolerance, Addendum, Summary of cases transmitted to Governments and replies received, E/CN.4/2006/5/Add.1, 27 Μαρτίου 2006, παρ. 139. <http://undocs.org/E/CN.4/2006/5/Add.1>

Επίσης πρόσφατα: UN Special Rapporteur on freedom of religion or belief, [Communication GRC 3/2016](#), 31 October 2016, σελ. 4 και 6.

⁴⁴ Assessment of the progress made in implementing the recommendations of the Council of Europe Commissioner for Human Rights, Follow-up report on the Hellenic republic (2002 – 2005), 29 March 2006. https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=984125#P135_14233 , παράγραφος 34.

⁴⁵ Παρατηρήσεις της ΕΕΔΑ επί του άρθρου 12 του Σχεδίου Νόμου του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας «Ρύθμιση θεμάτων μεταθέσεων οπλιτών, μέριμνας προσωπικού και άλλες διατάξεις» (Αντιρρησίες συνείδησης) (20.1.2016), σελ. 5, παρ. 4. Επίσης: Υπόμνημα της ΕΕΔΑ στην τετραετή αναλυτική έκθεση του 2017 του Υπατου Αρμοστή του ΟΗΕ για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα για το δικαίωμα αντίρρησης συνείδησης (Φεβρουάριος 2017), σ. 8. Προτάσεις για το θεσμό της εναλλακτικής πολιτικής- κοινωνικής υπηρεσίας (2001), παρ. 7. Παρατηρήσεις επί του σχεδίου Δεύτερης Περιοδικής Έκθεσης της Ελληνικής Δημοκρατίας για το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (ΔΣΑΠΔ), 5.12.2013, σελ. 56. Προτάσεις της 10/06/2004 όπως τροποποιήθηκαν στις 01/07/04 επί ζητημάτων αντιρρησιών συνείδησης και του θεσμού της εναλλακτικής πολιτικής-κοινωνικής υπηρεσίας στην Ελλάδα (2004), παρ. 8 και 9.

⁴⁶ Συνήγορος του Πολίτη, Ειδική Έκθεση, «Ο θεσμός της εναλλακτικής πολιτικής-κοινωνικής υπηρεσίας. Προτάσεις αναμόρφωσης.» (1999) www.synigoros.gr/resources/docs/208142.doc, Μέρος Πρώτο: Η προτεινόμενη μεταρρύθμιση του θεσμού, Κεφάλαιο 3: Η υπαγωγή στο καθεστώς της ΕΠΚΥ.

⁴⁷ Διεθνής Αμνηστία, «Ελλάδα: Νέος νόμος για την αντίρρηση συνείδησης – Νέα χαμένη ευκαιρία;», Δημόσια Δήλωση, 13 Σεπτεμβρίου 2010, παράγραφος 3. <https://www.amnesty.gr/news/press/article/5839/ellada-neos-nomos-gia-tin-antirrisi-syneidisis-nea-hamenei-eykairia>

⁴⁸ Βλ. Επιστολή του τότε Προέδρου Δημήτρη Χριστόπουλου, εκ μέρους του Δ.Σ. της Ελληνικής Ένωσης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (2005), παράγραφος 9.

⁴⁹ UN Office of the High Commissioner for Human Rights, Conscientious Objection to Military Service, Νέα Υόρκη και Γενεύη, 2012, και συγκεκριμένα στο 2ο μέρος, Κεφάλαιο Ε, υποκεφάλαιο 2 (Formal requirements and conditions resulting in disqualification), σελ. 54.

⁵⁰ UN Economic and Social Council, Commission on human rights, Civil and political rights, including the question of religious intolerance, Addendum, Summary of cases transmitted to Governments and replies received, E/CN.4/2006/5/Add.1, 27 Μαρτίου 2006, παρ. 138. <http://undocs.org/E/CN.4/2006/5/Add.1>
Βλ. επίσης <http://www.ohchr.org/EN/Issues/FreedomReligion/Pages/IstandardsI3k.aspx>

⁵¹ UN Commission on Human Rights, Resolution 1993/84, § 2 και Resolution 1995/83, § 2.

⁵² Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Απόφαση A3-0025/93 (γνωστό ως ψήφισμα De Gucht), 11 Μαρτίου 1993, όπως δημοσιεύτηκε στην Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C 115 στις 26 Απριλίου 1993, σελ. 178, και συγκεκριμένα στην παράγραφο 49β (σελ. 183)

⁵³ βλ. π.χ. Concluding observations of the Human Rights Committee, SPAIN, CCPR/C/79/Add.61, 3 April 1996, § 15, 20.

⁵⁴ Council of Europe, Parliamentary Assembly, Recommendation 1518 (2001), παρ. 5.1

⁵⁵ Council of Europe, Committee of Ministers, Recommendation CM/Rec (2010) 4 “Human Rights of members of the armed forces”, παρ. 41. Recommendation No. R(87)8 of the Committee of Ministers, Recommendation No. R(87)8, παράγραφος 8.

56 OSCE, ODIHR, *Handbook on Human Rights and Fundamental Freedoms of Armed Forces Personnel, 2008*, Chapter 10 Conscientious Objection to Military Conscription and Service, 4. Best Practices and Recommendations, σ. 85 [δεύτερο σημείο]. <https://www.osce.org/odihr/31393?download=true>

⁵⁷ UN Human Rights Council Resolution 24/17, Conscientious objection to military service, A/HRC/RES/24/17, 8 October 2013, στην αριθμημένη παράγραφο 5. <http://undocs.org/A/HRC/RES/24/17>

⁵⁸ Υπόμνημα της ΕΕΔΑ στην τετραετή αναλυτική έκθεση του 2017 του Υπατου Αρμοστή του ΟΗΕ για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα για το δικαίωμα αντίρρησης συνείδησης (Φεβρουάριος 2017), σ. 6.

⁵⁹ Βλ. Η Διεθνής Αμνηστία ζητά άμεσες τροποποιήσεις <https://www.amnesty.gr/news/articles/article/3946/i-diethnis-ammistia-zita-ameses-tropoioiiseis>, παράγραφος 6.

Διεθνής Αμνηστία, «Συνάντηση της Διεθνούς Αμνηστίας με τον Αναπληρωτή Υπουργό Εθνικής Άμυνας σχετικά με τους αντιρρησίες συνείδησης», 25 Οκτωβρίου 2018.

<https://www.amnesty.gr/news/press/article/21713/synantisi-tis-diethnoys-amnistias-me-ton-anapliroti-yπουργo-ethnikis-amynas>

⁶⁰ Βλ. [Επιστολή](#) του τότε Προέδρου Δημήτρη Χριστόπουλου, εκ μέρους του Δ.Σ. της Ελληνικής Ένωσης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (2005), παράγραφος 7.

⁶¹ Συνήγορος του Πολίτη, Ειδική Έκθεση, «Ο θεσμός της εναλλακτικής πολιτικής-κοινωνικής υπηρεσίας. Προτάσεις αναμόρφωσης.» (1999) www.synigoros.gr/resources/docs/208142.doc, Μέρος Πρώτο: Η προτεινόμενη μεταρρύθμιση του θεσμού, Κεφάλαιο 6: Η αντικατάσταση της έκπτωσης από αυτοτελές σύστημα κυρώσεων.

⁶² Βλ. [Επιστολή](#) του τότε Προέδρου Δημήτρη Χριστόπουλου, εκ μέρους του Δ.Σ. της Ελληνικής Ένωσης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (2005), παράγραφος 16.

⁶³ Βλ. Η Διεθνής Αμνηστία ζητά άμεσες τροποποιήσεις <https://www.amnesty.gr/news/articles/article/3946/i-diethnis-amnistia-zita-ameses-tropopoiiseis>, παράγραφος 8.

⁶⁴ Συνήγορος του Πολίτη, Ειδική Έκθεση «Ο θεσμός της εναλλακτικής πολιτικής-κοινωνικής υπηρεσίας. Προτάσεις αναμόρφωσης.» (1999), www.synigoros.gr/resources/docs/208142.doc Κεφ. 2. «Η διάρκεια της Ε.Π.Κ.Υ.».

Βλ. Επίσης την αναφορά σε «εξίσωση του ποσού εξαγοράς της εναλλακτικής υπηρεσίας» στο: «Ο Συνήγορος του Πολίτη για την άρση του προστίμου ανυποταξίας», Δελτίο Τύπου 2/2/2016.

<https://www.synigoros.gr/?i=human-rights.el.danews.345630>

⁶⁵ GNCHR [submission](#) regarding the continuous violation of Article 1§2 of the European Social Charter in the case of alternative service for conscientious objectors in Greece (11.11.2016) κεφ. «Multiple discriminations in the case of conscientious objectors who are above 35 years of age», σ. 5-6.

⁶⁶ Διεθνής Αμνηστία, «Συνάντηση της Διεθνούς Αμνηστίας με τον Αναπληρωτή Υπουργό Εθνικής Άμυνας σχετικά με τους αντιρρησίες συνείδησης», 25 Οκτωβρίου 2018.

<https://www.amnesty.gr/news/press/article/21713/synantisi-tis-diethnoys-amnistias-me-ton-anapliroti-yπουργo-ethnikis-amynas>

⁶⁷ [Κώδικας Διοικητικής Διαδικασίας](#), Άρθρο 4.1

⁶⁸ Αριθμ. Φ.420/79/81978/Σ.300 (ΦΕΚ Β΄ 1854/29.12.2005) "Εναλλακτική υπηρεσία των αντιρρησιών συνείδησης", αρ. 4, παρ. 1.

⁶⁹ UN Human Rights Committee, Concluding observations on the second periodic report of Greece, ([CCPR/C/GRC/CO/2](#)), 3 December 2015, para. 38.

⁷⁰ Διεθνής Αμνηστία, «Ελλάδα: Νέος νόμος για την αντίρρηση συνείδησης – Νέα χαμένη ευκαιρία;», Δημόσια Δήλωση, 13 Σεπτεμβρίου 2010, παράγραφοι 6-7. <https://www.amnesty.gr/news/press/article/5839/ellada-neos-nomos-gia-tin-antirrisi-syneidisis-nea-hameni-eykairia>

Επίσης: «Συνάντηση της Διεθνούς Αμνηστίας με τον Αναπληρωτή Υπουργό Εθνικής Άμυνας σχετικά με τους αντιρρησίες συνείδησης», 25 Οκτωβρίου 2018.

<https://www.amnesty.gr/news/press/article/21713/synantisi-tis-diethnoys-amnistias-me-ton-anapliroti-yπουργo-ethnikis-amynas>

⁷¹ Βλ. [Επιστολή](#) του τότε Προέδρου Δημήτρη Χριστόπουλου, εκ μέρους του Δ.Σ. της Ελληνικής Ένωσης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (2005), παράγραφος 12.

⁷² [Παρατηρήσεις της ΕΕΔΑ επί του άρθρου 12 του Σχεδίου Νόμου του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας «Ρύθμιση θεμάτων μεταθέσεων οπλιτών, μέριμνας προσωπικού και άλλες διατάξεις» \(Αντιρρησίες συνείδησης\) \(20.1.2016\)](#), σελ. 6, παρ. 6. ΕΕΔΑ [Προτάσεις της 10/06/2004 όπως τροποποιήθηκαν στις 01/07/04 επί ζητημάτων αντιρρησιών συνείδησης και του θεσμού της εναλλακτικής πολιτικής-κοινωνικής υπηρεσίας στην Ελλάδα](#) (2004), παράγραφος 11.

⁷³ Διεθνής Αμνηστία, «Ελλάδα: Νέος νόμος για την αντίρρηση συνείδησης – Νέα χαμένη ευκαιρία;», Δημόσια Δήλωση, 13 Σεπτεμβρίου 2010, παράγραφος 7. <https://www.amnesty.gr/news/press/article/5839/ellada-neos-nomos-gia-tin-antirrisi-syneidisis-nea-hameni-eykairia>
Επίσης: «Συνάντηση της Διεθνούς Αμνηστίας με τον Αναπληρωτή Υπουργό Εθνικής Άμυνας σχετικά με τους αντιρρησίες συνείδησης», 25 Οκτωβρίου 2018.

<https://www.amnesty.gr/news/press/article/21713/synantisi-tis-diethnoys-amnistias-me-ton-anapliroti-yπουργo-ethnikis-amynas>

⁷⁴ Βλ. [Επιστολή](#) του τότε Προέδρου Δημήτρη Χριστόπουλου, εκ μέρους του Δ.Σ. της Ελληνικής Ένωσης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (2005), παράγραφος 13.

⁷⁵ Συνήγορος του Πολίτη, Ειδική Έκθεση, «Ο θεσμός της εναλλακτικής πολιτικής-κοινωνικής υπηρεσίας. Προτάσεις αναμόρφωσης.» (1999) www.synigoros.gr/resources/docs/208142.doc, Μέρος Πρώτο: Η προτεινόμενη μεταρρύθμιση του θεσμού, Κεφάλαιο 1: Η νέα εποπτεύουσα αρχή.

⁷⁶ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Ψήφισμα για την άρνηση στράτευσης για λόγους συνείδησης στα κράτη μέλη της Κοινότητας, (A3-0411/93) [γνωστό ως ψήφισμα Bandrés Molet & Bindl], [19 Ιανουαρίου 1994](#), όπως δημοσιεύτηκε, στην Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C 44, στις 14 Φεβρουαρίου 1994, σελ. 103, παρ. 9 (σελ. 105).

⁷⁷ [Παρατηρήσεις της ΕΕΔΑ επί του άρθρου 12 του Σχεδίου Νόμου του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας «Ρύθμιση θεμάτων μεταθέσεων οπλιτών, μέριμνας προσωπικού και άλλες διατάξεις» \(Αντιρρησίες συνείδησης\)](#) (20.1.2016), σελ. 5, παρ. 3. ΕΕΔΑ [Προτάσεις της 10/06/2004 όπως τροποποιήθηκαν στις 01/07/04 επί ζητημάτων αντιρρησιών συνείδησης και του θεσμού της εναλλακτικής πολιτικής-κοινωνικής υπηρεσίας στην Ελλάδα](#) (2004), παράγραφος 6.

⁷⁸ Διεθνής Αμνηστία, «Ελλάδα: Νέος νόμος για την αντίρρηση συνείδησης – Νέα χαμένη ευκαιρία;», Δημόσια Δήλωση, 13 Σεπτεμβρίου 2010, παράγραφος 1. <https://www.amnesty.gr/news/press/article/5839/ellada-neos-nomos-gia-tin-antirrisi-syneidisis-nea-hameni-eykairia>

⁷⁹ Βλ. [Επιστολή](#) του τότε Προέδρου Δημήτρη Χριστόπουλου, εκ μέρους του Δ.Σ. της Ελληνικής Ένωσης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (2005), παράγραφος 4.

⁸⁰ Συνήγορος του Πολίτη, Ειδική Έκθεση, «Ο θεσμός της εναλλακτικής πολιτικής-κοινωνικής υπηρεσίας. Προτάσεις αναμόρφωσης.» (1999) www.synigoros.gr/resources/docs/208142.doc, Μέρος Πρώτο: Η προτεινόμενη μεταρρύθμιση του θεσμού, Κεφάλαιο 4: Ο φορέας απασχόλησης.

⁸¹ [Παρατηρήσεις της ΕΕΔΑ επί του άρθρου 12 του Σχεδίου Νόμου του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας «Ρύθμιση θεμάτων μεταθέσεων οπλιτών, μέριμνας προσωπικού και άλλες διατάξεις» \(Αντιρρησίες συνείδησης\)](#) (20.1.2016), σελ. 6, παρ. 5. ΕΕΔΑ [Προτάσεις της 10/06/2004 όπως τροποποιήθηκαν στις 01/07/04 επί ζητημάτων αντιρρησιών συνείδησης και του θεσμού της εναλλακτικής πολιτικής-κοινωνικής υπηρεσίας στην Ελλάδα](#) (2004), παράγραφος 10.

⁸² Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Ψήφισμα σχετικά με την άρνηση στρατεύσεως και την αναπληρωματική θητεία, (A3-15/89), [γνωστό ως ψήφισμα Schmidbauer], [13 Οκτωβρίου 1989](#), όπως δημοσιεύτηκε, στην Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων C291, 20 Νοεμβρίου 1989, σ. 122, παράγραφος 13 (σ. 124), Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Απόφαση A3-0025/93 (γνωστό ως ψήφισμα De Gucht), [11 Μαρτίου 1993](#), όπως δημοσιεύτηκε στην Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C 115 στις 26 Απριλίου 1993, σελ. 178, και συγκεκριμένα στην παράγραφο 52 (σελ. 183).

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Ψήφισμα για την άρνηση στράτευσης για λόγους συνείδησης στα κράτη μέλη της Κοινότητας, (A3-0411/93) [γνωστό ως ψήφισμα Bandrés Molet & Bindl], [19 Ιανουαρίου 1994](#), όπως δημοσιεύτηκε, στην Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C 44, στις 14 Φεβρουαρίου 1994, σελ. 103, παράγραφος 7(γ) (σελ. 105).

⁸³ Council of Europe, Parliamentary Assembly, [Resolution 337 \(1967\)](#), παράγραφος 3.3

Η εφαρμογή της παραπάνω απόφασης ζητήθηκε και με τις συστάσεις: [Recommendation 478 \(1967\)](#) και [Recommendation 816 \(1977\)](#)

⁸⁴ Βλ. [Επιστολή](#) του τότε Προέδρου Δημήτρη Χριστόπουλου, εκ μέρους του Δ.Σ. της Ελληνικής Ένωσης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (2005), παράγραφος 15.

⁸⁵ UN Human Rights Committee, Concluding observations on the fifth periodic report of Finland, (CCPR/CO/82/FIN), 2 Δεκεμβρίου 2004, παρ. 14. <http://undocs.org/CCPR/CO/82/FIN>

⁸⁶ [Υπόμνημα](#) της ΕΕΔΑ στην τετραετή αναλυτική έκθεση του 2017 του Ύπατου Αρμοστή του ΟΗΕ για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα για το δικαίωμα αντίρρησης συνείδησης (Φεβρουάριος 2017), σ. 6.

⁸⁷ Βλ. Η Διεθνής Αμνηστία ζητά άμεσες τροποποιήσεις <https://www.amnesty.gr/news/articles/article/3946/i-diethnis-amnistia-zita-ameses-tropoioiiseis>, παράγραφος 9.

⁸⁸ Βλ. [Επιστολή](#) του τότε Προέδρου Δημήτρη Χριστόπουλου, εκ μέρους του Δ.Σ. της Ελληνικής Ένωσης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (2005), παράγραφος 8.

⁸⁹ [Recommendation 1518 \(2001\)](#), παράγραφος 5.2.

⁹⁰ [Recommendation CM/Rec \(2010\)4](#) § 42-46.

⁹¹ OSCE, ODIHR, *Handbook on Human Rights and Fundamental Freedoms of Armed Forces Personnel*, 2008, Chapter 10 Conscientious Objection to Military Conscription and Service, 4. Best Practices and Recommendations, σ. 85 [δεύτερο σημείο]. <https://www.osce.org/odihhr/31393?download=true>

⁹² [Υπόμνημα](#) της ΕΕΔΑ στην τετραετή αναλυτική έκθεση του 2017 του Ύπατου Αρμοστή του ΟΗΕ για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα για το δικαίωμα αντίρρησης συνείδησης (Φεβρουάριος 2017), σ. 7.

Βλ. επίσης: GNCHR, [Recommendations](#) regarding Conscientious Objectors and the Scheme of Alternative Civil-Social Service (2004).

⁹³ Βλ. Η Διεθνής Αμνηστία ζητά άμεσες τροποποιήσεις <https://www.amnesty.gr/news/articles/article/3946/i-diethnis-amnistia-zita-ameses-tropoioiiseis>, παράγραφος 7.

⁹⁴ UN Office of the High Commissioner for Human Rights, [Conscientious Objection to Military Service](#), Νέα Υόρκη και Γενεύη, 2012, σελ. 65.

UN High Commissioner for Human Rights, Analytical report on conscientious objection to military service (A/HRC/23/22), 3 Ιουνίου 2013, para 43. <http://undocs.org/A/HRC/23/22>

OHCHR, Conscientious objection to military service, Analytical report of the Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, (A/HRC/35/4), 1 May 2017, para. 28. www.undocs.org/A/HRC/35/4

⁹⁵ UN Human Rights Committee, List of issues in relation to the sixth periodic report of Finland, adopted by the Committee at its 106th session (15 October- 2 November 2012), Addendum, Replies of Finland to the list of issues, (CCPR/C/FIN/Q/6/Add.1), para. 142. <http://undocs.org/CCPR/C/FIN/Q/6/Add.1>

⁹⁶ UN Human Rights Committee, Concluding observations on the sixth periodic report of Finland, (CCPR/C/FIN/CO/6), 22 August 2013, para. 14. <http://undocs.org/CCPR/C/FIN/CO/6>

⁹⁷ War Resisters International, “Finland: Appeal court repealed total objector's sentence”, 26 Φεβρουαρίου 2018. <https://www.wri-irg.org/en/story/2018/finland-appeal-court-repealed-total-objectors-sentence>

⁹⁸ Βλ. [Επιστολή](#) του τότε Προέδρου Δημήτρη Χριστόπουλου, εκ μέρους του Δ.Σ. της Ελληνικής Ένωσης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (2005), παράγραφος 18.